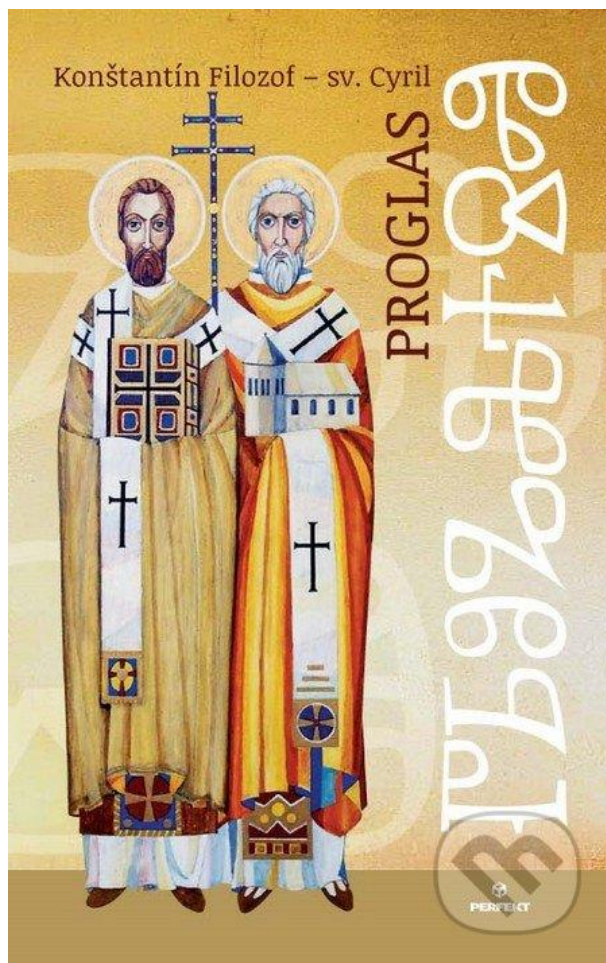

Konštantín Filozof: Proglas

/ PROGLAS /

Význam a poslanie ikon, symbolov a atribútov

Ikony štítu Ambrušovej predstavujú v súčasnosti očividne tradičnej byzantskej maliarskej formy, podčiarkujú a výraznou rečou pripomínajú byzantský pôvod solúnskych bratov a ich sprievodu. Nevoľujú aj pôvodnú, tradičnú výpovednú funkciu ikon, lebo ikona má rozprávať o minulosti tým, ktorí sa na ňu pozerajú. Štítu Ambrušová tak pripomína pamiatku slovanských a slovenských svätcov, sprievodcu ju a príhovára sa súčasnému adresatovi.

Každá ikona má špecifickú postavu, ktorou je historicky známa významná osobnosť. Atribúty v hornom ľavom a pravom rohu, v strede dolnej časti, ako aj odev a ďalšie zobrazené reálne nielen dotvárajú ikonu, ale súčasne aj prezentujú podstatné fakty zo života každého svätca tak, ako sa zachovali v písomných dokumentoch, legendách, historickej pamäti.

Vierozvestcovia – učitelia

Sv. Cyril a sv. Metod

Štítu kresťanskej viery a vzdelanosti hľadí v zornom poli jazyku. Patróni Slovákov a Bugarov. Roku 867 obhajujú pred pápežom Hadriánom II. svoje učenie a staroslovienčinu ako liturgický jazyk. Krátko pred smrťou prijímajú Konštantín a Metod meno Cyrila. Cyril je symbolom písomníctva, ktorého základ tvorila prekladová a pôvodná tvorba solúnskych bratov a ich žiakov. Metod chrámu v rukách sv. Metoda je symbolom kresťanského procesu.

Konštantín – Filozof
Sv. Cyril
Jeden z najvzdelanejších učiteľov východoeurópskeho cisárstva. Pred príchodom na naše územie vyvozoval pre Slované písmo – glagoliku. Spolu s bratom Metodom a žiakmi preložili biblické texty a stvorili liturgický jazyk. Napísal k tomu text oslavného spisu – Proglas, ktorý je dodnes najvýznamnejšou písomnou pamiatkou D. staroslov. Je autorom ďalších bohoslužobných a literárnych diel.

Sv. Metod – Zákonodarcu
V mládeži činnosť uplatnil Metod aj svoje právnické vzdelanie. Preložil civilné právne ustanovenia – štátny zákoník pre svetských ľudí, i cirkevné – Nomokanon. Za jeho pôvodné dielo sa považuje spis Napomenutie k vládcom.

/ PROGLAS /

Domáci žiaci a nasledovníci

Sv. Gorazd
Pochádzal zo slovenského prostredia. Patril k najlepším žiakom a neskôr spolupracovníkom Metoda. Ten ho poveril vedením veľkomoravského učilišťa a pred smrťou ho určil za svojho nástupcu na archiepisbopskom stolci. Nositeľ písomníctva a vzdelanosti. Predpokladá sa, že bol autorom alebo spoluautorom spisu Život Metoda.

Sv. Maurus
Pochádzal zo slovenského veľmožského rodu. Bol novcom benediktínskeho kláštora v Panovníkove, kde sa stal aj opátom. Bol biskupom v Práckom (Pécs, Maďarsko). Je autorom najstaršej uhorskej Legendy o tvorodoch a Benediktínov, tzv. kancónizácie. Legenda má sakrálnu, literárnu a historickú hodnotu.

Sv. Konstantín Preslavský
Významný žiak Konštantína a Metoda, ktorý ďalej rozvíjal ich dielo. Po výhnaní a veľkej Moravy pokračoval v šírení kresťanstva. Na štátnej budovateľskej kráľovskej škole v jeho štíle v Preslave, východnom Bulharsku. Ml. zdieľala na tom, že na podnet cara Simeona a za jeho vlády sa zaviedlo nové písmo – cyrilica.

Sv. Bystrik
Cirkevný hodnostár. Poila tradície nitrianskeho biskupa, pokračovateľ a šíriteľ kresťanstva. Prispel ku kresťanskosti starých Maďarov. Šiel sa zasvätiť viery. Zabýval zaslachujú žilni a ka-meľmi vzbudných pohánov.

Sv. Vojtech
Významná osobnosť českých národných a cirkevných dejín. Prácký biskup. Roku 990 založil kláštor Břevnov. Písal aj v Uhorsku a Poľsku. Jeho meno nesie významný slovenský cirkevný spolk zahloň roku 1970.

Sv. Andrej – Svorad
Mnich a pustovník Svorad bol pôvodom Poľak. V nitrianskom zborníku kláštore vtupil do benediktínskej rehole a dostal meno Andrej/Úndrej. Povolí mu viesť pustovnícky život. Jeho tradícia je dodnes živá.

/ 30 /

/ 31 /

1

Proglas

Konštantín Filozof

Digitalizátor: Tomáš Ulej

Copyright © 2007 Viliam Turčány

O diele

Proglas – čiže Predslov Konštantína Filozofa je veršovaný predhovor k staroslovienskemu prekladu Biblie. Je vôbec prvou literárnou pamiatkou v staroslovienečine. Jej pergamenovú verziu v cyrilike z 13. storočia objavil v roku 1858 ruský slavista Hilferding

V *Proglase* dominuje obraz *slova*, ktorý možno interpretovať nielen ako výpoveď, ale aj ako písmo, vzdelanie alebo ako označenie Biblie či dokonca Ježiša Krista (vtelené Božie Slovo). V tejto sémantickej mnohoznačnosti možno identifikovať všetky Konštantínove argumenty, ktorými obhajoval preklad Biblie do staroslovienečiny. Zdôrazňoval, že bez jazyka nie je možné rozvíjať písomníctvo, bez písomníctva sa nedá zdokonaľovať poznanie a bez poznania nie je možné rozvíjať pravú nábožnosť a zdokonaľovať vieru. Demonštroval tak právo každého národa na vlastný jazyk. a zároveň upozornil na nutnosť písomnej kultúry pre jeho intelektuálny, kultúrny, spoločenský i náboženský rozvoj.

Proglas vyniká nielen myšlienkovým bohatstvom, ale aj vysokou kultivovanosťou prejavu a štýlu. Dlhý bol považovaný za prozaické dielo, no neskôr sa dokázalo, že ide o kvalitnú básnickú skladbu. Je to astrof?cká báseň, ktorej sylabické verše sú presne rytmičky členené na dve polversia. Ak posledné slovo „Amen“ tvorí samostatný verš, potom celkový počet veršov je 111. Tento počet má symbolickú hodnotu, ktorú Konštantín mohol zámerne použiť ako obraz trojjediného Boha. Štýl básne je bohatý na rôzne viac či menej expresívne alebo zvukovo účinné prostriedky, ktoré pôsobia veľmi emotívne. Typické sú časté doslovné alebo parafrázované citáty z Biblie i početné rétorické (argumentačné i presvedčacie) prostriedky.

Literatúra:

KÁKOŠOVÁ, Zuzana: *Kapitoly zo slovenskej literatúry. 9. – 18. storočie*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005, s. 19.

MINÁRIK, Jozef: *Stredoveká literatúra. Svetová, česká a slovenská*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977, s. 124 – 125.

Tento súbor podlieha autorským právam v zmysle zákona. Môže byť šírený len za účelom štúdia. Viac informácií na <http://zlatyfond.sme.sk/dokument/autorske-prava/>

Pôvodná publikácia

Konštantín Filozof. *Proglas*. Perfekt. Bratislava . 1998. 67. . Viliam. Turčány. Preklad. .

Proglas

Evanjeliu svätému som Predslovom:
ako nám dávno sľubovali proroci,
prichádza Kristus zhromažďovať národy,
pretože svieti svetlom svetu celému.
To v našom siedmom tisícročí
¹ stalo sa.

Bo slepým oni sľúbili, že uvidia,
a hluchí, ajhľa, Slovo Písma počujú,
lebo je Boha poznať totiž potrebné.
A preto čujte, čujte toto, Slovieni:
dar tento drahý vám Boh z lásky daroval,

dar Boží darom spravodlivej čiastky je,
dar dušiam vašim, čo sa nikdy neskazí,
dušiam tých ľudí, ktorí vďačné prijímú ho.
Matúš i Marek s ním a s Lukášom i Ján
národy všetky takto učia hovoriac:

Všetci, čo chcete svoje duše krásnymi
uzrieť, a všetci po radosti túžiaci,
túžiaci temno hriechu navždy zapuďiť
i sveta tohto hniloby sa pozbaviť
i rajský život pre seba zas objaviť

i horiacemu ohňu navždy uniknúť,
počujte, čo vám vlastný rozum hovorí,
počujte všetci, celý národ sloviensky,
počujte Slovo, od Boha vám zoslané,
Slovo, čo hladné ľudské duše nakrmí,

Slovo, čo um aj srdce vaše posilní,
Slovo, čo Boha poznávať vás pripraví.
Tak ako radosť nezasvitne bez svetla,
by oko celý Boží svet v ňom uzrelo,
bo všetko nie je krásne ani zreteľné,

tak ani duša, žiadna duša bez písmen
vedomia nemá o tom Božom zákone,
zákone knižnom, o zákone duchovnom,
zákone, cezeň Boží raj sa zjavuje.
Bo ktorý sluch, čo hrozný rachot hromový

neočuje, stáť bude v bázni pred Pánom?
Bo taký čuch, čo vôňu kvetu nevníma,
akože môže zázrak Boží pochopiť?
Bo také ústa, ktoré sladkosť necítia,
človeka činia, akoby bol z kameňa.

A ešte väčšmi od človeka z kameňa

¹myslí sa tu siedme tisícročie od stvorenia sveta, pretože sa počítalo tak, že do narodenia Kristovho uplynulo 5508 rokov; keď sa k tomu pripočíta 863 (rok príchodu Konštantína a Metoda na Moravu), vyjde 6371 rokov, teda 7. tisícročie.

je mŕtva duša, každá duša bez písmen.
No že, my bratia, sme to všetko zväžili,
znamenitú vám radu teraz povieme,
ktorá vás všetkých, všetkých ľudí pozbaví

života zvieracieho, žitia smilného,
aby ste s mysl'ou, s nerozumným rozumom,
keď počujete Slovo v cudzom jazyku,
nečuli v ňom znieť iba zvon, zvon medený.
Bo svätý Pavol učiteľ nám hovorí,

keď najprv k Bohu svoju prosbu predniesol:
Chcem radšej iba päť slovo povedať,
rozumom prostým chcem tých päť slov vyriechnuť,
aby aj bratia všetko porozumeli,
než nezrozumiteľných slov rieť tisíce.

Pretože človek ten, čo nerozumie sám,
čo nedoloží podobenstva múdreho,
ako by mohol pravú reč nám povedať?
Pretože ako zhuba visí nad telom
všehubiaca a nad hnis väčšmi hnijúca,

keď telo nemá patričného pokrmu:
práve tak isto každá duša upadá
v žití, keď žije bez Božieho života,
keď nepočuje nikde Slova Božieho.
Iné však ešte podobenstvo premúdre

povedzme, ľudia, ľúbici sa voľopolok,
túžiaci Božím rastom rásť už odteraz:
bo kto by túto prostú pravdu nevedel:
tak ako semä, ktoré padlo na nivu,
tak isto každé ľudské srdce na zemi

dážd' Božích písmen potrebuje pre seba,
aby plod Boží vzrástol v ňom čo najväčšmi.
Kto môže všetky podobenstvá povedať,
čo národ bez kníh obžalujú, usvedčia,
že nehovorí hlasom zrozumiteľným?

Ved' čo by ten muž poznal všetky jazyky,
nevyslovil by bezmedznú ich bezmocnosť.
Predsa však svoje podobenstvo prikladám,
významu mnoho v málo slovách hovoriac:
Lebo sú nahé bez kníh všetky národy,

bo nemôžu sa borit' v boji bez zbroje
s protivníkom a duší našich záhubcom,
odsúdené sú večnej muke za korisť.
Ktorí však nepriateľa nemilujete,
národy, čo s ním veľmi chcete borit' sa,

otvorte dvere ducha svojho pozorne,
zbroj tvrdú teraz prijímajte, národy,

kovanú krásne v knihách Hospodinových,
ktoré tak tvrdo mliaždia hlavu diablu.
Lebo kto totiž prijme tieto písmená,

tomu sám Kristus svoju múdrosť vyjaví
a vaše duše písmenami posilní
i skrze apoštolov, skrze prorokov

².

Pretože tí, čo hovoria ich slovami,
i nepriateľa budú schopní zahubiť

³,

víťazstvo dobré svojmu Bohu prinesú,
hnilobnej skaze svojho tela uniknú,
tela, čo v hriechu ako vo sne živorí,
nepadnú oni, ale pevne zastanú,
pred Bohom ako udatní sa prejaví,

po pravici si stanú trónu Božiemu,
keď príde ohňom súdiť všetky národy,
s anjelmi budú radovať sa naveky,
naveky sláviac Boha milostivého,
piesňami z tých kníh oslavujúc naveky

svojho Boha, čo nad ľuďmi sa zmilúva,
ktorému preto všetka sláva prislúcha,
i česť i chvála, Boží Synu, v jednote
so svojím Otcom, s Duchom Svätým v trojici
na veky vekov od každého stvorenia.

Amen.

²„apoštoli“ sú knihy Nového zákona, „proroci“ knihy Starého zákona.

³nepriateľa zahubiť — diabla premôcť